

روستاییان و اعضای شورا از وظایف قانونی خود بی اطلاع اند

روستاییان چه می خواهند، شوراییان چه می کنند

◀ تعداد کل داوطلبان شورای روستا ۱۰۶ هزار و ۳۰۴ نفر اعلام شده است

◀ جمعیت روستاها از سال ۸۳ تاکنون، ۷ درصد کاهش یافته

فروغ فکری | صدا قطع و وصل می شود. «الاولی صدای منو دارین؟ آنتن ندارم خانم.» «ابوزاهد از اهالی روستایی در نزدیکی شوش است، با همان صدای بریده بریده و از کیلومترها دورتر از مرکز وقتی درباره انتخابات شورای روستا می پرسیم، فقط یک جواب دار: روستاییان شورای فعال تری می خواهند. هنوز مشکل رفت و آمد داریم. خانه بهداشت درست و درمانی نداریم. وضع آنتن موبایل هم که اینطوریه. میگن اعتبار کمه. پول نیست.» «ابوزاهد نمی داند وظایف شورای روستا دقیقا شامل چه چیزهایی می شود. فقط می گوید مشکل داریم. باید مشکلاتمان را حل کنند.» «ما که قانون نخوندیم تا بدونیم وظیفشون چیه. فکر نکنم خود اهالی شورا هم بدونن. ما فقط می خوایم زندگی تو روستا راحت تر و بهتر از الان بشه» اهالی بسیاری دیگر از روستاهای کشور هم مانند ابوزاهداند. وظایف و اختیارات قانونی اعضای شورای روستا را نمی دانند. بسیاری از آنها با توجه به گرایش های قومی و فامیلی دست به انتخاب می زنند و همین هم موردی است که می تواند سرنوشت روستا را دچار چالش کند. موردی که شاهبختی و داوری در تحقیقی با عنوان «عوامل موثر بر عملکرد شوراهای اسلامی روستایی در شهرستان کرمانشاه» که در فصلنامه روستا و توسعه و در سال ۹۰ منتشر شده هم به آن اشاره کرده اند. این تحقیق با توجه به نمونه موردی روستاهای کرمانشاه می گوید میان عملکرد شورا با میزان شناخت و آگاهی مردم از فعالیت و مقبولیت اجتماعی اعضای شورا ارتباط معناداری وجود دارد. یعنی هرچه میزان شناخت مردم از فعالیت های اعضای شورا بیشتر باشد، فعالیت های اعضا در راستای رضایت بیشتر روستاییان شکل می گیرد.

انتخابات شورای روستا برای روستاییان که هر روز جاکتور و جمعیت شان کم می شود، همچنان مهم است. روستاییان که به گفته سیدابوالفضل رضوی، معاون توسعه روستایی و مناطق محروم کشور جمعیت شان از سال ۸۳ تاکنون، ۷ درصد کاهش یافته و از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۳، ۳۴ هزار روستا آبادی تخلیه شده اند و روستاییانی که یا به حاشیه شهرها کوچ کرده اند یا مهاجران خسته شهرهای بزرگ شده اند. براساس اعلام مرکز آمار جمعیت ساکن در نقاط روستایی در سال ۱۳۹۵ معادل ۲۰ میلیون و ۷۳۰ هزار و ۶۲۵ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۰ معادل ۷۷۲ هزار و ۲۸۳ نفر کاهش یافته است.

روستای ابوزاهد اما هنوز با هزار نفر جمعیت زنده است و آنها باید ۳۳ نفر را برای شورای روستای شان انتخاب کنند. «هنوز نمی دونم می خوام به کی رای بدم. این جا همه همدیگرو می شناسن. آن شکلا که خوب میشه آینده روستا.»

اعتبار نداشتن

قانون شوراهای روستا برای نخستین بار در سال ۱۳۵۸ در شورای انقلاب به عنوان قانون شوراهای محلی تصویب شد، اما اجرایی نشد. دومین قانون در سال ۱۳۶۱ در ۵۳ ماده تصویب شد که نحوه تشکیل شوراهای روستا را بیان می کرد، ولی باز هم مفاد آن اجرایی نشد تا آن که در نهایت در سال ۱۳۷۵ با تصویب قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی به وسیله مجلس شورای اسلامی، زمینه برگزاری انتخابات شوراهای فراهم شد. بر این اساس باید در روستاهای بالای ۵۰۰ نفر، ۵ نفر و در روستاهای کمتر از ۵۰۰ نفر، ۳ نفر به مدت ۴ سال انتخاب شوند. همچنین در روستاهایی که جمعیت آنها از ۲۰ خانوار کمتر است، یک نفر به عنوان نماینده بخشدار جهت آبادانی و توسعه روستا فعالیت می کند. مشکلات هر روستا با توجه به محل جغرافیایی که در آن قرار گرفته، جمعیت و میزان اعتباری که دریافت می کند، متفاوت است.

یکی از کاندیداهای روستای نصفی از توابع رستم آباد که نخستین بار است کاندیدی می شود، مشکل اصلی روستای شان را کمبود اعتبار می داند. «روستای ما حدود ۸۰۰ نفر جمعیت دارد. مشکل اصلی اهالی روستا اسفالت داخل کوچه ها و آب آشرب خصوصا در زمستان هاست چراکه خیلی وقتها آب گلی است. خانه بهداشت داریم، اما برای مشکلات درمانی باید به رستم آباد برویم که حدود ۸ تا ۷ کیلومتر از روستا فاصله دارد. اعتبار و امکانات باید کامل باشد تا بشود برای روستا کاری کرد، اما چون اعتبارات کم شده، باید کاری کرد که روستا خودش درآمدا باشد. یکی از برنامه های که باید به آن رسیدگی کرد، توجه به رودخانه ای است که در روستا داریم. می شود از آن درآمدزایی کرد و تعدادی هم مشغول به کار شوند.»

او می گوید مهم ترین مشکل اهالی روستا از نظر جمعیت اسفالت کوچه است، اما از نظر افرادی بیکاری مشکل بسیاری از افراد است که برای همین هم به مناطق دیگر کوچ می کنند. «جمعیت اصلی روستای ما حدود ۲ هزار نفر است، اما بسیاری از افراد کوچ کرده اند، برای همین هم قبل از هر چیز باید به فکر ایجاد اشتغال خانگی بود.»

اشتغالی که هنوز برنامه خاصی برای آن ندارد. او درباره اختیارات قانونی و عملکرد اعضای شورا هم اظهار بی اطلاعی می کند و می گوید که مردم کمک می کنند و کارها پیش می رود، اما در نهایت پیش زمینه هر چیز اعتبار است. «حجم کاری که در شورای قبل انجام گرفت بنا به بضاعت شورای آن

زمان بود مثلا بتون ریزی و بازسازی کوچه ها شروع شد، چون اسفالت گران است، از بتون استفاده کردند. نکته دیگری که باید به آن توجه ویژه داشت باشمیم جمع آوری فاضلاب روستاست که مشکل عیدیه ای ایجاد کرده است.»

یکی از کاندیداهای روستای کیاباد از دیگر توابع رستم آباد هم نخستین باری است که کاندیدا می شود و او هم یکی از مهم ترین مشکلات روستای شان را اسفالت نبودن خیابان می داند. «روستای ما حدود ۲۵ خانوار ثابت و ۱۰ خانوار مهاجر دارد که روی هم می شود ۳۵ خانوار. مشکل اصلی روستای ما اسفالت نبودن کوچه ها و وجود نداشتن سطل زباله در بعضی از کوچه هاست. دهیاری ما ساختمان ندارد، هر چند زمین خریداری شده اما ساخته نشده. برای درمان هم به بیمارستان رستم آباد می روند. تا رستم آباد ۴ کیلومتر فاصله داریم.»

تغییر قسمتی از جاده روستایی که ریزش دارد و ساخت جاده جایگزین برای آن و همین طور ساخت زمین ورزشی برای ورزش و تفریح مردم از جمله برنامه های او است. او در پاسخ به این سوال که تا چه میزان با مردم صحبت می کند و از مشکلات دیگرشان خبر دارد، می گوید: «حدود ۳ سال است که این جا ساکن هستم و به مشکلاتی که دارند تا حدودی واقفم.» در این میان یکی از کاندیداهای روستای احمد مولی از بخش شاور در دریاچه برنامه ها و میزان اطلاعش از وظایف یک نماینده شورا به این جمله بسنده کرد که «هی توئم نظرم و اطلاعات روستامون رو تلفنی به شما بگم. کم که اصلا شمارو نمی شناسم.»

تأثیر سواد و تخصص اعضای شورا در شناسایی کمبودها

علی پورعلی مطلق، دبیر ستاد انتخابات کشور در آخرین نشست خبری درباره انتخابات پیش رو، تعداد کل داوطلبان شورای روستا را ۱۰۶ هزار و ۳۰۴ نفر اعلام کرد که از این تعداد ۲۴ هزار و ۹۱۰ نفر مرد و ۴ هزار و ۳۶۵ نفر زن هستند. او همچنین در ادامه با اشاره به مدرک تحصیلی کل داوطلبان کسوری اعلام کرد که

تعداد ۸۹ هزار و ۷۳۶ نفر از داوطلبان دارای مدرک دیپلم یا توان خواندن و نوشتن هستند که البته مشخص نیست از این تعداد چند نفرشان کاندیدی شهر و چه تعداد کاندیدی روستا شده اند. تأثیر سواد بر عملکرد اعضای شورای شهر و روستا، بر آن مؤثر است و بر همین اساس هم پیشنهاد داده تا برای رفع این مشکل «بر توسعه آموزشی موردی است که نمی توان به راحتی از آن گذشت. چنانچه هوشنگ رستم پور هم در تحقیقی با عنوان «بررسی عملکرد شوراهای اسلامی روستا و تأثیر میزان سواد اعضا در آن» در روستاهای شهرستان

دیر با توجه به یافته های توصیفی پژوهش به این نتیجه رسیده است که اعضای شورا کم سوادند. براساس این تحقیق رابطه سطح سواد و تخصص اعضای شورای اسلامی روستا در شناسایی کمبودها و ارائه راه حل های منطقی و نظارت بر آن مؤثر است و بر همین اساس هم پیشنهاد داده تا برای رفع این مشکل «بر توسعه آموزشی موردی است که نمی توان به راحتی از آن گذشت. چنانچه هوشنگ رستم پور هم در تحقیقی با عنوان «بررسی عملکرد شوراهای اسلامی روستا و تأثیر میزان سواد اعضا در آن» در روستاهای شهرستان

یکی از کاندیداهای شورای روستای سیدمحمد تافخ از توابع شوش همسان ابتدای صحبت با ما می گوید که لیسانس دارد و در دوره قبل هر ۳ نماینده روستای شان تحصیل کرده بودند. «روستای ما با ۱۲۰۰ نفر جمعیت از امکانات اولیه مثل آب، برق، گاز و تلفن برخوردار است، اما موبایل این جا آنتن نمی دهد. همچنین بچه های روستای ما برای درس خواندن در مقطع دبیرستان

جدول برآورد و پیش بینی خانوار کشور در مناطق روستایی در سرشماری سال ۱۹۵ (ارقام به هزار خانوار)		منبع: مرکز آمار	
استان	جمعیت	استان	جمعیت
آذربایجان شرقی	۱,۱۴۶	سیستان و بلوچستان	۱,۳۹۶
آذربایجان غربی	۱,۱۸۵	فارس	۱,۴۱۲
اردبیل	۳۹۹	قزوین	۲۸۳
اصفهان	۶۸۱	قم	۵۶
البرز	۳۲۹	کردستان	۴۶۷
ایلام	۲۰۰	کرمان	۱,۲۷۹
بوشهر	۳۳۹	کرمانشاه	۵۵۹
تهران	۸۵۳	کهگیلویه و بویراحمد	۳۱۵
چهارمحال و بختیاری	۳۶۷	گلستان	۹۱۹
خراسان جنوبی	۳۱۸	گیلان	۹۴۳
خراسان رضوی	۱,۵۶۵	لرستان	۷۰۱
خراسان شمالی	۴۳۳	مازندران	۱,۴۳۱
خوزستان	۱,۲۹۶	مرکزی	۳۲۴
زنجان	۳۶۲	هرمزگان	۸۶۲
سمنان	۱۴۸	همدان	۷۲۸
		یزد	۱۵۹

روابط خویشاوندی به جای تخصص

وقتی روستاییان در برنامه ریزی و طراحی محله شان مشارکت داده شوند، در نهایت منافع عمرانی و فرهنگی حاصل از مدیریت مشارکتی به روستاییان همسان منطقه می رسد. نخستین نکته برای موفقیت در عملکرد بهتر شوراهای روستا، نقش رسانه ها و فرهنگ سازی در رابطه با حقوق و مسئولیت های فردی است. دومین نکته که کمتر به آن توجه می شود، متقاعدسازی روستاییان در رابطه با مولفه های یک انتخاب درست و بهینه است که فرآیند یک انتخاب دموکراتیک و شایسته سالار را به نمایش می گذارد.

موضوعات و چالش های موجود در روستاها نسبت به شهرها ملموس تر بوده و از پیچیدگی کمتری برخوردار است که

افراد دارد که پیامد این روند نادرست، ضعف عملکردی در شوراهای روستایی خواهد بود. شورای روستایی ابزار مهمی است که از رهگذر آن، مردم می توانند مسائل فرهنگی، عمرانی یا حتی جرم خیزی محله خود را از زبانی و در رابطه با آن تصمیم سازی می کنند. دومین چالشی که وجود دارد شیوه گزینش افراد اصالح در انتخابات است که متأسفانه به جای این که تخصص، عملکرد و برنامه های کاندیداها مورد بررسی و واکاوی دقیق روستاییان قرار گیرد، عواملی همچون روابط خویشاوندی، فامیلی یا قبیله ای وزن بالایی در گزینش کاندیداها دارد. به عبارتی نفوذ اجتماعی تأثیر بالایی نسبت به صلاحیت فردی

باید به شوش بروند، چون روستای ما دبیرستان ندارد و می گویند جمعیت به حدی نیست که دبیرستان تأسیس شود و بچه ها باید ۱۰ کیلومتر راه تا شوش بروند و همین هم باعث می شود که بسیاری از بچه ها از تحصیل در مقطع دبیرستان بازمانند و آمار افسردگی تحمیل کرده کاهش یابد. با این وجود، در دوره گذشته و حتی دوره قبل ترش هم افسردگی تحمیل کرده های به شورا رفته اند.» او میانه های صحبتش می گوید که باید بیش از پیش تحصیل افراد حاضر در شورا مورد توجه قرار بگیرد. «انتظاراتی که مردم دارند این است که به روستا خدمات رسانی شود. در دوره های گذشته کارهایی شده، اما کمبود همچنان زیاد است. در منطقه ما کسی که کاندیدا می شود، قبل از هر چیز باید نگاه فامیلی و طایفه ای نداشته باشد، چون روستای ما عشایری است و نخستین مسأله ایجاد آرامش در روستاست. محیط بسته است و همه همدیگر را می شناسند و وقتی کسی در انتخابات پیروز می شود، قبیل از هر چیز به این دلیل است که از قوم و طایفه اش به او رأی داده اند، اما مهم این است که بعد از انتخابات به گونه ای باشد که تمام اهالی روستا احساس کنند نماینده آنهاست.»

هلاکوپسور می گوید: روستاهایی که به شهر نزدیک ترند وضع بهتری دارند و نگاه طایفه ای در آنها کمتر است، اما همچنان نماینده ای، نماینده همه مردم است که بتواند به همه خدمت کند.

مردم و اهالی شورا از وظایف شان بی اطلاع اند

نه تنها روستاییان که اکثر اعضای شورا هم از وظایفی که در قبال روستای شان دارند، بی اطلاع اند. همین مورد دستمایه تحقیقات بسیاری در روستاها شده که یکی از آنها تحقیقی است که زهرا احمدی پور و رضا الهوردی زاده با عنوان «ارزیابی نقش شورای اسلامی در توسعه روستایی» (مطالعه موردی روستاهای شهرستان های خوی و نور) انجام داده اند و در این تحقیق طسی گفت و گو با مردم روستاهای روستای رستم آباد کرد. اعضای شوراهای اسلامی روستا به این نتیجه رسیده اند که چون مردم از حدود اختیارات و وظایف شوراها آگاهی ندارند، تصورشان این است که شورا باید تمام مشکلات روستا را حل کند. از نسوی دیگر، اعضای شورا هم وظایف و اختیارات خود را نمی شناسند. می گویند از وظایف خود آگاهند. این موضوع حتی در میان برخی مسئولان نیز دیده می شود. برای اینکه شورا نقش مفید و موثری در توسعه روستایی داشته باشد، باید به آموزش اعضای شورا و مردم و مسئولان مربوطه توجه ویژه ای شود تا اعضای شورا از کار و وظایف خود آگاهی یابند. مردم نیز باید آموزش ببینند تا نقش مالک و ارباب را در قالب این نهاد جدید بازی نکنند؛ بلکه شورا را نهادی تعاملی برای رسیدن به توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی روستا بدانند و مسئولان هم شورا را عاملی برای محو نابودی خودشان تلقی نکنند.»

این تحقیق بر این مورد تأکید دارد که پس از آموزش شوراهای و آشنایی آنها با وظایف خود، باید به آنها اختیار و قدرت اجرایی داده شود تا این نهاد مردمی به طور مستقل در مدیریت امور محلی قدرت تصمیم گیری، اجرا و نظارت داشته باشد. شورای اسلامی روستاها و بخش های کشور هیچ منبع درآمدی ندارند و این موضوع در قانون شوراهای پیش بینی نشده است، بنابراین به دلیل مشکلات مالی، تصمیمات شورا اجرا نمی شود. علاوه بر این، به نظر می رسد در انتخابات شورای روستا از لحاظ معیار جمعیت، در نحوه انتخاب اعضای شورا و تعداد آنها مشکلاتی وجود دارد که نیازمند بازبینی است. براساس اصل هفتم قانون اساسی، شوراهای ارکان تصمیم گیری و اداره امور کشور هستند.

«با نگاهی گذرا به وظایف و اختیارات شوراهای روستا در قوانین عادی شوراها، قدرت تصمیم گیری و مدیریتی شوراهای صورت مبهم بیان شده است، زیرا براساس ماده ۶۸ قانون وظایف و اختیارات شوراهای انجام خدمات اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، «برنامه ریزی» شده و با موافقت هماهنگی مراجع مربوطه در توسعه روستا و مشارکت مردمی استفاده شود. وقتی از اصطلاح «برنامه ریزی» استفاده می شود، باید سهوجه مدیریتی: تصمیم گیری، اجرا و نظارت داشته باشد تا شوراهای بتوانند به صورت نهاد مستقل، فرآیند تصمیم سازی و پیامدهای آن را در روستاییان ایجاد کرده و مردم پیوند آن ارتباط بیشتری با محیطی که به ایجاد و آن کمک کردند، برقرار می کنند و بر این باور داشته باشند که با انتخاب نمایندگان محلی، تغییر و دگرگونی بنیادی می تواند در محله به وجود بیاید، از این رو مشارکت در شورای روستا باید فعالانه و جهت یافته باشد و مردم باید موفقیت در مشارکت روستایی را در عمل، تجربه و احساس کنند.

روستاهای روستاها به عنوان نمادی از توسعه سیاسی باید عهده دار مدیریت امور محلی باشند و زمینه مشارکت اهالی منطقه را در اداره امور خود فراهم کنند. اگر شوراهای منزلت و موفقیت اجرایی مناسبی داشته باشند، می توانند در مسیر کوچک کردن دولت، با ایجاد ساختاری روان، مردم را از بروکراسی پیچیده دولتی نجات دهند.